

Satu Jaatinen

KSUOMEN KUNINGATTARET

Hovielämän ja valtaliittojen vuosisadat

HELSINGISSÄ KUSTANNUSOSAKEYHTIÖ OTAVA

Omistettu Siirille.

© Satu Jaatinen ja Kustannusosakeyhtiö Otava 2024

Otavan Kirjasäätiö on tukenut tämän teoksen syntymistä.

ISBN 978-951-1-48112-6

OTAVA
KIRJAPAINO
Keuruu 2024

SISÄLLYS

Johdanto ... 8

OSA I: RUOTSIN VALLAN AIKA 1323–1809

SVEANMAAN AIKA 1323–1397 ... 13

Taruja synnyttänyt Blanka Namurilainen ... 15

Nuorena menehtynyt Baijerin prinsessa Beatrice ... 25

Rikardis Schweriniläinen, varjoon jäänyt saksalaiskuningatar ... 29

KALMARIN UNIONIN AIKA 1397–1523 ... 33

Margareeta I, Pohjolan valtiatar ... 35

Englantilainen prinsessa Filippa ... 43

Kahdesti kruunattu Dorotea Brandenburgilainen ... 53

Kristiina Abrahamintytär, kahden viikon kuningatar Suomesta ... 59

Kristiina Saksilainen, valtakuntansa yksinäinen puolustaja ...	63
Isabella Itävaltalainen, keisarisuvun kärsivällinen kasvatti ...	69
RUOTSIN VALTAKUNNAN AIKA 1523–1809 ...	79
Yksinäinen Katariina Saksi-Lauenburgilainen ...	81
Margareeta Leijonhufvud, suurperheen voimahahmo ...	85
Voimanaiseksi kasvanut Katariina Stenbock ...	93
Orpo skandaalikuningatar Kaarina Maununtytär ...	101
Katariina Jagellonica, sitkeä puolalainen prinsessa ...	115
Gunilla Bielke eli Gunilla Juhanantytär, nuori kuninkaanleski ...	123
Anna Itävaltalainen eli Anna Habsburgilainen, viimeinen katolilainen kuningatar ...	129
Poikiensa elämään sekaantunut Kristiina Holstein-Gottorp ...	135
Epäonnistujaksi leimattu Brandenburgin Maria Eleonoora ...	151
Kuningatar Kristiina, kaikkien sääntöjen rikkoja ...	163
Hedvig Eleonoora, valtakunnan selkäranka ...	175
Tanskan Ulriika Eleonoora, rauhansopimuksen lisäsivu ...	185
Ulriika Eleonoora nuorempi, hiljaisesta prinsessasta valtakunnan hallitsijaksi ...	193
Loviisa Ulriika, valtaan halunnut preussitar ...	201
Roolinsa varjopuolet kokenut Sofia Magdalena ...	213
Maanpakoon ajettu Badenin Fredrika ...	223

OSA II: VENÄJÄN KEISARIKUNNAN AIKA 1809–1917

Badenin prinsessa Louise eli Elisabet Aleksejevna,
Suomen ensimmäinen keisarinna ... 235

Preussin prinsessa Charlotte eli Aleksandra
Fjodorovna, keisarin rakas Mouffy ... 247

Hessen-Darmstadtin prinsessa Wilhelmine Marie eli Maria
Aleksandrovna, vaimoksi ”listan” ulkopuolelta ... 259

Suomea rakastanut keisarinna, Tanskan prinsessa
Dagmar eli Maria Fjodorovna ... 269

Hessenin prinsessa Alix eli Aleksandra Fjodorovna,
traaginen viimeinen keisarinna ... 281

SUOMEN KUNINGASKUNTA 1918 ... 297

Hessenin maakreivitär Margaret, kruunamaton kuningatar ... 299

Lopuksi ... 306

Kiitokset ... 308

Kuvalista ... 309

Lähteet ... 312

Viitteet ... 315

JOHDANTO

SOFIA COPPOLAN ELOKUVAN *Marie Antoinette* (2006) alussa on kohtaus, jossa nuori Itävallan prinsessa saapuu Versaillesiin avioitukseen Ranskan kruununprinssin kanssa. Hovin väki on kokoontunut palatsin eteen katsomaan ja arvioimaan tulevaa kuningatariaan. Kohtaus kuvaa hyvin sitä epävarmuutta, jota kymmenet prinsessat vuosisatojen ajan ovat kokeneet astuessaan ensimmäisen kerran uuteen kotiinsa, ja niitä odotuksia, joita uudet alamaiset ovat heihin asettaneet. Tuollainen hän siis on. Onko tuosta nuoresta naisesta kuningattareksi?

1300-luvulta 1900-luvulle asti valtakuntamme huipulla oli kuningattaria ja keisarinnoja. Suomi oli 1300-luvulla maanviljelyksestä ja metsästyksestä elänyt alue, joka kävi kauppaa idässä olleen Novgorodin ja lännessä olleen Ruotsin kanssa. Suurimpiin kauppakaupunkeihin, kuten Turkuun ja Viipuriin, oli rakennettu linnat. Ristiretkien jäljiltä lännessä tunnustettiin katolilaisuutta ja idässä ortodoksisuutta. Ensimmäinen Suomen alueet määritellyt raja vedettiin Pähkinäsaarella vuonna 1323. Suomi kuului tämän jälkeen Ruotsin alueisiin aina vuoteen 1809, jolloin alueet liitettiin Suomen sodan ja Haminan rauhan jälkeen Venäjän keisarikuntaan. Irrrottautuminen Venäjästä tapahtui itsenäistymisen myötä vuonna 1917.

Vaikka sitä ei ehkä tule ajatelleeksi, myös Suomella on ollut omat kuningattarensa ja keisarinnansa. Mutta mikä tekee heidän

tarinoistaan niin tärkeitä, että ne pitää kertoa demokratian ajan ihmisille? Millainen noiden aikojen naisen osa oli – millaisia heidän roolinsa, asemansa ja itsemääräämisensä rajat? Entä mikä niissä muuttui, jos sattui naimaan hallitsijasukuun – vai muuttuiko lopulta mikään? Juuri tätä tämä kirja pyrkii valottamaan. Onhan niin, että historiaa ymmärtääksemme meidän on hyvä tutustua muidenkin kuin suurmiesten elämään.

Tämä kirja vie sinut Ruotsin vallan sekä Suomen suuriruhtinaskunnan aikaan, hovielämän ja valtaliittojen vuosisadoille, ja kertoo tarinallisen tietokirjallisuuden keinoin, olemassa oleviin tietoihin ja kirjallisiin lähteisiin perustuen kuningattariemme ja keisarinnojemme elämästä valtapeleineen ja tragedioineen. Jokainen kirjan 31:stä nuoresta naisesta oli tärkeä osa kuningaskuntien valtakoneistoa. Kruununjen, helmien ja silkin alla he olivat yksilöitä, jotka pyrkivät selviämään roolissaan. Jotkut heistä onnistuivat siinä paremmin, jotkut huonommin. Kuningattariemme joukossa ei ollut kahta samanlaista naiskohtaloa. Saduissa prinsessojen tarinat päättyivät siihen, kun he avioituivat prinssinsä kanssa. Tosielämässä se oli vasta kaiken alku.

OSA I

RUOTSIN
VALLAN AIKA

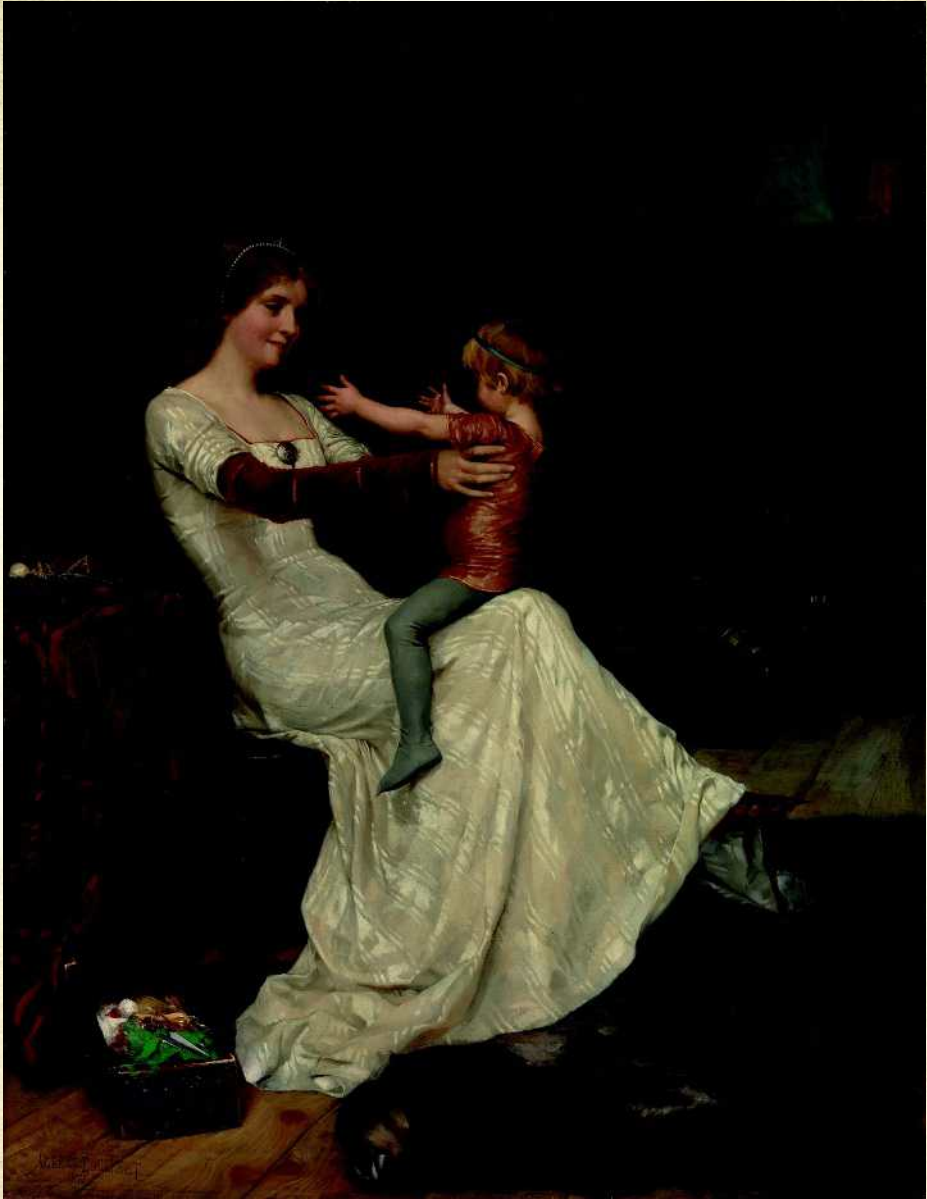
1323-1809

SVEANMAAN AIKA
1323-1397

TARUJA SYNNYTTÄNYT BLANKA NAMURILAINEN

*Syntyi Namurissa, Belgiassa noin vuonna 1320.
Kuoli Kööpenhaminassa, Tanskassa vuonna 1363.*

ENSIMMÄINEN KUNINGATAR, JONKA valtakuntaan Suomi kuului, oli Namurin kreivin tytär Blanche eli Blanka. Hän oli Ruotsin, Norjan ja Suomen kuningatar vuosina 1335–1363. Blankasta tuli siis kuningatar 12 vuotta sen jälkeen, kun Suomi oli liitetty Ruotsin alueisiin. Blankan kotiseutua oli Pyhässä saksalais-roomalaisessa keisarikunnassa sijannut Vallonien alue, joka nykyään kuuluu ranskankieliseen Belgiaan. Blankan kotikaupunki Namur oli vuosisatoja vanha kauppakaupunki Maas-joen varrella. Joen rannalta nousi korkea vuori, jonka laelle rakennetussa linnoituksessa Blankan kreivillinen suku asui. Blanka oli korkeaa syntyperää, koska hän oli äitinsä puolelta sukua Ranskan kuninkaille.¹

Ei ole tarkkaa tietoa siitä, miksi pohjoisen valtion kuningas Maunu Eerikinpoika halusi avioitua juuri pienen Namurin herttuattaren kanssa. Todennäköisesti joku hänen lähipiiristään oli kauppamatkoillaan vierailut Namurissa ja tavannut kauniiksi kerrotun Blankan. Tuohon aikaan Pohjolan hallitsijat etsivät puolisonsa yleensä naapurimaista, ja Namur oli yksi kaukaisimmista alueista, josta Ruotsiin on kuningatar saapunut. Kuningas oli kuitenkin oikeissaan ilmeisen tosissaan, koska hän matkusti henkilökohtaisesti Namuriin kosimaan tulevaa 14-vuotiasta vaimoaan. Maunu itse oli kihlautumisen aikoihin 19-vuotias.²

Tuohon aikaan kuninkaalliset menivät naimisiin nuorempina kuin tavalliset kansalaiset.³ Kihlauksista saatettiin sopia jo hyvin varhaisessa vaiheessa, mutta nuoret morsiamet asuivat usein sen jälkeen vielä jonkin aikaa kotonaan ennen avioitumistaan.⁴

Matka Namuriin oli Maunun ensimmäinen ulkomaanmatka, ja hänellä oli kuukausien mittaisella vaelluksellaan mukana suuri saattue. Hallitsijan olisi ollut turvatonta matkustaa ilman sotilaita, ja mitä suurempi hänen saattueensa oli, sitä enemmän painoarvoa hänen vierailulleen annettiin. Tuohon aikaan hallitsijoiden elämä oli hyvin liikkuvaa. Valtakuntaa piti valvoa, ja omaa valtaa piti varmistaa kiertämällä paikkakunnalta toiselle ja näyttäytymällä kansalle. Kuninkaan piti vahtia valtakuntansa rajoja, veronkantoa ja oikeudenjakoa. Hallitsijoilla oli useita linnoja eri puolilla hallintoalueitaan, ja niihin hallitsija asettui aina vuorollaan. Hallitsijat kuljettivat mukanaan perhettään, palvelijoitaan, huonekalujaan ja vaatteitaan. Vierailun jälkeen linnojen tilat siivottiin ja ruokavarastoja ryhdyttiin täyttämään uudelleen hallitsijan seurueen seuraavaa vierailua varten. Suomessa Maunu kävi useasti, peräti viisi kertaa. Hän oli ensimmäinen Ruotsin kuningas, joka vieraili valtakuntansa itäosassa.

Kaikilla kuningaskunnilla ei tuohon aikaan ollut vakiintuneita pääkaupunkeja, joissa hallitsija olisi asunut pysyvästi. Ruotsissa Uppsala toimi eräänlaisena pääkaupunkina, Tanskassa taas ei ollut virallista pääkaupunkia lainkaan. Ruotsin hallitsijalla oli linnoituksia muun muassa Tukholmassa, Turussa ja Kalmarissa. Valtakunnan Ruotsin puoleiset alueet sijaitsivat pääasiassa eteläisessä Keski-Ruotsissa Sveassa, ja valtakuntaa kutsuttiinkin sen vuoksi usein Sveanmaaksi.⁵

Maunun pitkä ja hidas matka Namuriin kannatti, ja hän sai Blankan vaimokseen. Hallitsijasuvuissa haluttiin saada jokainen lapsi naitettua mahdollisimman korkea-arvoiseen sukuun, koska se vahvisti oman perheen asemaa ja takasi lapselle tulevaisuuden. Kotilinaan jäämistä ei pidetty hyvänä vaihtoehtona lapsen tulevaisuudensuunnitelmaksi. Kuninkaallisten aviopuolisoiden ei oletettu rakastavan toisiaan, vaan heidän toivottiin lähinnä tulevan toimeen keskenään ja saavan aikaiseksi jälkikasvua.⁶

Maunu oli mainio puolisoehdokas, koska hän oli nuori ja tuon ajan Euroopassa suuren valtion hallitsija. Hänellä oli hallittavanaan sen aikaisen Ruotsin

lisäksi myös osia Norjasta. Ruotsissa oli vallalla vaalikuninkuus, eli kruunu ei siirtynyt automaattisesti kuninkaalta tämän vanhimmalle pojalle. Maunu oli valittu Ruotsin ja Norjan kuninkaaksi jo kolmen vuoden ikäisenä. Hänellä oli nuoresta iästään huolimatta ollut kannatusta, koska hänen isänsä oli Ruotsin prinssi Eerik ja äitinsä Norjan prinsessa Ingeborg. Kuninkaanvaalit pidettiin Moran kivillä lähellä Uppsalaa. Valitsijoina eivät olleet pelkät aateliset, vaan myös talonpojat saivat antaa äänensä. Maunun ollessa alaikäinen hänen valtaansa käyttivät äiti Ingeborg ja isoäiti, Ruotsin entinen kuningatar Helvig.⁷

Maunu oli avioituessaan edelleen niin nuori, ettei häntä ollut vielä virallisesti kruunattu. Kun sopimus Maunun ja Blankan avioliitosta oli valmis, kuningas palasi Norjaan. Blanka seurasi häntä uuteen kotimaahansa seuraavana vuonna. Avioliittosopimukseen oli kirjattu, että häiden yhteydessä Blanka saisi puolisoltaan huomenlahjaksi maa-alueita Norjasta ja Ruotsista, yhden kartanon ja yhden linnoituksen. Alueet olivat niin mittavia, että ne merkittiin erikseen valtakunnan karttaan. Vuoden kuluttua avioitumisestaan, vuonna 1336, Maunu ja Blanka kruunattiin Ruotsin kuningaspariksi, ensimmäisinä Tukholman Suurkirkossa kruunattuna hallitsijaparina.⁸

Pyhä Birgitta – hengellinen vallankäyttäjä

Suomen kuningattarien historiaa läpikäydessä vastaan tulee muutamia voimahahmoja, jotka eivät olleet hallitsijoita mutta joilla oli hovin kulisseissa suuri vaikutusvalta, usein vuosikymmenien ajan. Ensimmäinen heistä oli Blankan lähipiiriin kuulunut Pyhä Birgitta. Pyhä Birgitta nimitettiin myöhemmin yhdeksi Euroopan suojeluspyhimyksistä, ja hän oli toisen pyhimyksen, Ruotsin Pyhän Katariinan, äiti.

Birgitta syntyi vuonna 1303 ja oli oikealta nimeltään Birgitta Birgerintytär. Hän näki jo nuorena näkyjä, joissa Jeesus ilmestyi hänelle. Birgitta meni naimisiin 13-vuotiaana, ja hänestä tuli rikas ylhäisönainen. Aikuisena Birgittasta tehtiin Ruotsin uuden kuningattaren Blankan hovineito. Nuori kuningatar tarvitsi ohjaajaa ja opastajaa uudessa roolissaan, koska hän ei puhunut ruotsia maahan

saapuessaan eikä tuntenut maan tai hovin tapoja. Euroopan hoveissa oli hyvin erilaisia tapoja, jotka liittyivät muun muassa asuihin, käyttäytymiseen ja ruokaan. Birgitta oli tuolloin jo kolmekymppinen usean lapsen äiti, ja hänen ajateltiin olevan sopiva henkilö ohjaamaan nuorta kuningataria. Aluksi Blanka ja Birgitta tulivat hyvin toimeen keskenään, mutta myöhemmin naisten välit rikkoutuivat pahasti.

Kun hyväntekeväisyyttä harjoittava Birgitta jäi leskeksi, hänen hengellisyytensä voimistui ja hän perusti oman luostarijärjestön, birgittalaiset. Järjestön pääpaikaksi tuli Vadstenan luostari Ruotsissa, ja sillä oli myöhemmin luostari myös Naantalissa. Nunnalaitoksen johtajana Birgitasta tuli vaikutusvaltainen nainen Ruotsissa ja lopulta koko Euroopassa. Ihmiset uskoivat Birgitan näkyjen tulleen suoraan Jumalalta, mikä teki hänestä taivaallisten viestien välittäjän. Keskiajalla pyhimykset olivat hyvin tärkeitä hahmoja. Monilla asioilla oli suojeluspyhimyksenä, joilta pyydettiin turvaa ja menestystä elämän eri vaiheissa. Pyhimysten syntymäpäivät olivat myös vuosikalenteria jaksottavia tapahtumia.⁹

Maunu Eerikinpoika ja Blanka lahjoittivat suuria summia Birgitan järjestölle, mutta Birgitta muuttui vuosien kuluessa Maunun vastustajaksi. Tämä johtui monista syistä.¹⁰ Ensinnäkin Maunu yritti ottaa maaomaisuutta pois kirkolta. Toiseksi Maunun uskottiin elävän homoseksuaalisessa suhteessa suosikkinsa,

Pyhä Birgitta.

Suomen herttuaksi nimittämänsä Pentti Algotinpojan kanssa. Lisäksi Birgitta, askeettista elämäntapaa harjoittaneen luostarilaitoksen johtaja, ei sietänyt Maunun ja Blankan hovin ylenpalttista elämäntapaa.¹¹

Birgitta puhui hyvin kielteiseen sävyyn sekä Maunusta että Blankasta ja kirjoitti Blankan olleen ”käärme, jonka kaikki munat olivat myrkytettyjä”. Birgitta eli hyvin askeettisesti ja vaati myös hallitsijaparia muuttamaan elämäänsä säädyllisemmäksi ja

pidättäytyvämmäksi. Hänen vaikutusvaltansa oli niin suurta, että häntä kuunneltiin kirkon piirissä, vaikka Birgitta asui elämänsä 23 viimeistä vuotta Ruotsin ulkopuolella. Hän kuoli Roomassa vuonna 1373, ja vuonna 1391 paavi Bonifatius IX julisti Birgitan pyhimykseksi. Birgitan ruumis kuljetettiin läpi Euroopan, ja hänet haudattiin luostariinsa Vadstenaan. Pyhimyksen hautapaikka teki Vadstenasta tärkeän pyhiinvaelluskohteen ja lisäsi luostarin varallisuutta ja merkittävyyttä.¹²

Vaikea vallanjako

Blanka sai Maunu Eerikinpojan kanssa ainakin kaksi lasta, prinssi Haakonin ja neljä vuotta tätä nuoremman prinssi Eerikin. Tämän lisäksi heille syntyi tyttölapsia, joista osa kuoli jo lapsena.

Vuonna 1434 päätettiin, että prinssi Eerikistä tulisi aikuistuttuaan Ruotsin kuningas ja prinssi Haakonista Norjan kuningas. Mikäli Maunu kuolisi ennen kuin pojat olisivat täysi-ikäisiä, olisi Blanka lastensa sijaishallitsija. Maunun kerrotaan suosineen nuorempaa poikaansa Haakonia, ja tämä on saattanut johtaa hänen haluunsa antaa tälle osa valtakuntaansa hallittavaksi.

Vallanperimyksen jako Haakonin ja Eerikin kesken johti siihen, että Haakon nousi Norjan valtaistuimelle heti tultuaan täysi-ikäiseksi, mutta Eerikin osana oli odottaa isänsä kuolemaa. Eerik ei tyytynyt rooliinsa vaan alkoi kerätä itselleen kannattajia syöstäkseen isänsä valtaistuimelta. Aateliston keskuudesta löytyikin useita Eerikin kannattajia, koska kaikki eivät pitäneet Maunun tavasta hallita. Hänellä oli nimittäin tapana lahjoittaa maata ja arvonimiä suosikeilleen. Näistä suosikeista tunnetuin oli Suomen herttuaksi nimitetty Pentti Algotinpoika, jonka arvonimi oli niin korkea, että se johti jo mainittuihin huhuihin.¹³

Vuoden mittaisen kapinan jälkeen Ruotsin tilanne päätettiin vakauttaa antamalla 16-vuotiaalle Eerikille omia alueita hallittavaksi. Eerikin valtakuntaan kuului muun muassa Skåne ja Suomi. Eerik otti hallitsijanimukseen vanhoja taruja mukailleen Eerik XII, vaikka maalla ei näin montaa Eerik-nimistä

kuningasta ollut ollutkaan. Uuteen hallintoalueeseensa Suomeen Eerik lähti tutustumaan jo parin kuukauden kuluttua valtaannousustaan. Kuningaskunnan jakaminen isän ja pojan kesken ei kuitenkaan rauhoittanut tilannetta pitkäksi aikaa. Jo vuoden kuluttua oltiin uuden kriisin partaalla, ja tällä kertaa Maunu haki apua ulkomailta. Hän lähti vaimonsa Blankan ja poikansa Haakonin kanssa Tanskaan ja solmi liiton Tanskan kuninkaan Valdemarin kanssa, joka lupasi auttaa Maunua valtataistelussa Eerikiä vastaan. Liiton sinetiksi Norjan nuori kuningas Haakon kihlattiin Valdemarin tyttären, prinsessa Margareetan, kanssa.¹⁴

Maunua pidettiin heikkona kuninkaana, joka jakoi liikaa omaa valtaansa suosikeilleen. Suomelle Maunu oli kuitenkin merkittävä hallitsija. Elokuussa 1323 Maunun edustajat solmivat Laatokalla sijaitsevassa Pähkinäsaarella Novgorodin ruhtinaan Juri Danilovitšin kanssa sopimuksen, jota kutsutaan Pähkinäsaaren rauhaksi. Ei ole varmaa tietoa siitä, oliko sopimus kirjallinen vai suullinen. Se oli joka tapauksessa ensimmäinen sopimus, joka määritteli jonkinlaisen rajalinjan Ruotsin ja Novgorodin välille ja antoi näin Suomelle ensimmäisen aluehahmotelman.

Pähkinäsaaren rauha

Mitään suoria ja tarkkoja rajalinjoja ei Suomen korpiin ryhdytty raivaamaan. Raja kulki siellä, missä sen luonnon omien linjojen, kuten järvien, jokien ja vuorten, mukaan oli helpointa kulkea. Tuon ajan ihmisille sopimuksen tärkein anti oli taloudellinen. Se lopetti kahnaukset, määräiti verojen kerääjät ja antoi kahden valtion asukkaille rauhan käydä kauppaa normaalisti keskenään. Maunun valtakaudelta on peräisin myös Maunu Eerikinpojan maanlaki, joka oli Suomen ensimmäinen lakikokoelma, jossa eri alueiden vanhat maakuntalait oli koottu ja yhdistetty koko maan kattavaksi lakikokoelmaksi. Suomessa oikeutta käytiin usein juuri rajoihin liittyvistä asioista. Kylien yhteisomistuksessa olevien alueiden, kuten yhteismetsien, rajat oli osoitettu maamerkein, joten näitä aitamattomia rajoja ylitettiin usein omin luvin.

Rauhan taloudellista merkitystä korosti se, että neuvottelujen välittäjänä toimi kaksi kauppiasta. Sopimuksen jälkeen Lyypekistä tulleet Hansa-kauppiaat saivat vapaasti kulkea Neva-joella ilman Ruotsin kuninkaalta pyydettyä lupaa. Vaikka sopimuksella rajattiin Suomi, ei neuvottelijoiden joukossa ollut yhtäkään suomalaista. Tämä johtui siitä, että sopimuksen tekivät suuremmat toimijat, Ruotsi ja Novgorod. Rauhansopimuksen kielenä olivat venäjä ja latina. Alueiden lisäksi tehtiin eroa myös asukkaiden välille. He olivat tästä eteenpäin joko venäläisiä tai ruotsalaisia. Karjalan kansa jakautui rajanvedon vuoksi kahteen ryhmään, idässä asuviin ortodokseihin ja lännessä asuviin katolilaisiin. Tämä jako aiheutti vuosisatojen aikana useita verisiä yhteenottoja alun perin yhtä kansaa olleiden ryhmien välille.

Läntisessä Suomessa aluejako otettiin rauhallisesti vastaan. Todennäköisesti tämä on koettu siteiden vahvistumiseksi Ruotsiin päin. Oli kulunut vasta viisi vuotta siitä kun Novgorodin joukot olivat edenneet Turkuun asti, ryöstäneet tuomiokirkon ja polttaneet Kuusiston piispanlinnan. Itämaa oli nyt määritelty selkeästi osaksi Ruotsia, ja sen asukkaita ryhdyttiin, Varsinais-Suomen läänin mukaisesti, kutsumaan suomalaisiksi. Rajojen selkeytyminen vahvisti myös Tukholman asemaa pääkaupunkina. Se sijaitsi nyt keskellä koko valtakuntaa.¹⁵

Tarinoiden Blanka

Meillä ei ole tietoa siitä, miltä Blanka näytti, mutta ei ollut suurella osalla hänen alamaistaankaan. Keskiajalla tavalliset ihmiset eivät nähneet arjessaan kuvia juuri muualla kuin kirkoissa, ja siellä kuvitukset liittyivät aina Raamatun aiheisiin.¹⁶ Hallitsijat sen sijaan ikuistettiin hautamonumentteihinsa tai hautakappeleihinsa puisina tai kivisinä patsaina tai korkokuvina, jos ikuistettiin. Viisi sataa vuotta Blankan kuoleman jälkeen suomalainen taiteilija Albert Edelfelt maalasi hänestä taulun. Siinä Edelfelt esittää Blankan laulamassa kansanlaulua pojalleen, koska taiteilija halusi kuvata äidinrakkautta ja perinteiden siirtymistä sukupolvelta toiselle. Edelfelt maalasi työn Pariisissa syksyllä 1876, ja vastoin taiteilijan pelkoja ranskalaiset pitivät maalauksesta. Taulun

aihe perustui Zachris Topeliuksen suomentamaan vanhaan pohjoismaiseen kansanrunoon *Blankan ratsastaja*. Runoa oli tapana laulaa lapsille, kun heitä hyppytettiin aikuisen polvella.¹⁷

*Aja, aja, aja,
Blankan ratsastaja.
Minne matkall' lienen
Sinne pojan vienen?
Sinne missä tiedän, morsiamen pienen.
Mikä nimi armaan?
Margareta varmaan.*

Edelfeltin taulussa ja Blankan laulamassa laulussa on nähtävissä niin äidinrakkautta kuin kuninkaallisia tulevaisuudensuunnitelmia. Edelfelt halusi tuoda tauluun todentuntuista keskiaikaista tunnelmaa ja tutki aihetta varten Ranskasta löytyneitä 1300-luvun esineitä. Blanka onkin ympäröity ranskalaisilla esineillä, kuten kaapilla, tuolilla ja seinävaatteilla. Taiteilija toi kuitenkin tauluun myös maantieteellisiä merkkejä. Taulun oikeassa laidassa pilkottavat Ruotsin vaakunan kolme kruunua. Ensimmäisiä kolmen kruunun tunnuksia käytettiin valtakunnan symbolina 1200-luvun lopulla, ja Blankan puoliso Maunu Eerikinpoika vahvisti niiden merkitystä kutsumalla itseään Ruotsin, Norjan ja Skånen kuninkaaksi. Blankan vieressä taulun vasemmassa laidassa näkyy liina, jossa on kirjailtuna kirjaimet SV ja REX – Ruotsin kuningas.¹⁸

Kansantarinan mukaan kuningas Maunu ja kuningatar Blanka olivat eräänä kesänä purjehtimassa Turunmaan saaristossa lähellä Nauvoa. Kuningatar halusi rantautua hetkeksi eräälle saarelle, mutta muut matkassa olleet eivät innostuneet maihinnoususta. Tällöin kuningatar ehdotti, että he kiipeäisivät saaren korkeimmalle kohdalle ja hän pitäisi siellä paikalla olleille kauneuskilpailun.

Blanka oli kuningatar, joten hänen ehdotuksistaan kannatti innostua. Niinpä kuninkaallisen seurueen jäsenet kiipesivät saaren korkeimman kallion päälle, nypivät neulaset ja lehdet hiuksistaan ja asettuivat riviin odottamaan kilpailua. Kuningatar ei kuitenkaan arvioinutkaan heitä vaan seisoj selin ryhmään ja

katseli hiljaisena ulapalle. Sitten hän äkkiä otti päässään olleen kultakruunun käsiinsä ja heitti sen kalliolta mereen. Hämmentynyt hoviväki kysyi varovasti kuningattarelta, mitä ihmettä tapahtui. Kuningatar ilmoitti tällöin, että hänen kalliolta näkemänsä saaristomaisema oli kauneinta, mitä hän oli elämänsä aikana nähnyt. Siksi hän oli halunnut palkita maiseman voittajana ja antaa sille kruunusa, koska halusi kahden kauniin asian yhdistyvän. Kun saariston asukkaat kuulivat kuningattaren teosta, he antoivat kyseiselle saarelle nimen Gullkrona, kultakruunu.¹⁹

Dominikaaniluostarin kirkko Tukholmassa 1500-luvulla.

NUORENA MENEHTYNYT BAIJERIN PRINSESSA BEATRICE

*Syntyi Baijerissa vuonna 1344.
Kuoli Tukholmassa, Ruotsissa vuonna 1359.*

BLANKA TOIMI RUOTSIN kuningattarena 21 vuotta, kunnes hän joutui vuonna 1356 jakamaan asemansa. Hän sai tuolloin rinnalleen poikansa Eerikin 12-vuotiaan vaimon, Baijerin nuoren prinsessan Beatricen. Blankan ja Beatricen yhteinen aika Ruotsin kuningattarina kesti kolmen vuoden ajan. Beatrice oli peräisin ylhäisemmästä suvusta kuin Blanka. Beatricen isä, kuningas Ludvig IV, joka oli kuollut kesken karhunmetsästyksen Beatricen ollessa kolmevuotias, oli eläessään ollut Pyhän saksalais-roomalaisen keisarikunnan keisari sekä Saksan ja Italian alueiden hallitsija. Beatricen äiti Margaret oli hollantilainen prinsessa, joka oli naitettu Beatricen isälle 13-vuotiaana. Isä Ludvig oli ollut häiden aikaan 42-vuotias. Pariskunta oli saanut 10 lasta, joista Beatrice oli toiseksi nuorin.²⁰

Beatricen elämä jäi lyhyeksi. Hän avioitui Eerikin kanssa 12-vuotiaana vuonna 1356, samaan aikaan kun Eerik nousi omien alueidensa hallitsijaksi. Kolmen vuoden kuluttua Eerik kuoli yllättäen, ja puoli vuotta tämän jälkeen, joulupäivänä vuonna 1359, myös Beatrice kuoli. Kuollessaan Beatrice oli vii-meisillään raskaana ja hänen kantamansa poikalapsi yritettiin pelastaa keisarinleikkauksella, mutta turhaan.

Eerikin ja Beatricen uskotaan menehtyneen mustaan surmaan eli ruttoon, mutta myös muista syistä huhuttiin. Väitettiin, että Blanka olisi myrkyttänyt

poikansa ja tämän vaimon, koska Eerik oli alkanut kapinoida isäänsä vastaan. Tätä mieltä asiasta oli ainakin Pyhä Birgitta.

Beatricen elämä ja hallintokausi jäivät niin lyhyiksi, ettei hänestä jäänyt jälkipolville yhtäkään veistosta tai muotokuvaa. Noin 15-vuotiaana menehtynyt Beatrice haudattiin todennäköisesti Tukholman Dominikaaniluostariin.²¹

Musta surma oli saapunut Italiaan vuonna 1347, ja se oli levinnyt valtavaa vauhtia yli Euroopan. Taudin ensimmäinen aalto saapui Ruotsiin vuonna 1350, ja sen arvioidaan surmanneen yli 250 000 ruotsalaista. Toinen aalto levisi Euroopassa vuodesta 1360 alkaen ja kolmas aalto vuodesta 1369 alkaen. Kaksi kolmas-

Mustaksi surmaksi kutsuttu rutto näkyy myös aikakauden taiteessa.

osaa Ruotsin silloisesta väestöstä menehtyi ruttoon. Kuolleita oli enemmän kuin yhdessäkään Ruotsin sodassa.²²

Blanka eli vielä neljä vuotta poikansa ja miniänsä kuoleman jälkeen. Hänen viimeisiksi juhlikseen jäivät hänen Norjaa hallinneen poikansa Haakonin ja Tanskan nuoren prinsessan Margareetan häät. Morsiamen isä, Tanskan kuningas Valdemar halusi järjestää suuret juhlat valtaansa ja rikkauttansa osoittaakseen, ja naapurimaista saapui Kööpenhaminaan suuri määrä arvovieraita. On mahdollista, että joku näistä arvovieraista kantoi kulkutautia, sillä pian häiden jälkeen sekä kuningatar Blanka että morsiamen isovelji, Tanskan kruununprinssi Kristoffer, kuolivat yllättäen. Blanka oli toivonut saavansa viimeisen leposijan Vadstenan luostarista, mutta hänen vanha vihollisensa Pyhä Birgitta ei myöntynyt entisen ystävänsä viimeiseen pyyntöön. Jälkipolville ei ole jäänyt tietoa siitä, mihin kuningatar Blanka lopulta haudattiin. Blankan puoliso Maunu ei myöskään saanut itselleen kuninkaallista hautapaikkaa. Hän hukkuu vuonna 1374 haaksirikossa Norjan rannikolla.²³